

Lőrinczi Marinella

„Oláhul Merinka, magyarul Margitka”¹

Antropo-onomasztikai tanulmány a pusztinai csángókról

2003 nyarán alkalmam volt több mint egy hetet a moldvai Pusztinában töltenem.² Érdemesnek tartom ezt megemlíteni, mert valójában ez a látogatás jelentette a csángókkal való első tényleges találkozásomat, emellett meghatározta a felgyűjtött anyag, illetve az alkalmazott elemzések minőségét és mennyiségét is.

A korábbi csángókutató szakértők, akik hosszabb ideig tartózkodhattak a moldvai terephelyeken, óriási kitartással és igazi kutatói szenvedéllyel hatalmas munkát végeztek. Gondolok itt a kolozsvári Folklór Intézet 1950 és 1953 közötti, csoportosan szervezett nyolc kutatására,³ Kallós Zoltán több évtizedes gyűjtőmunkájára, amelynek eredményeképpen sokezer, gyönyörűen sajátos népköltészeti alkotást és tárgyat ismerhetünk meg a csángók világából, továbbá a kolozsvári nyelvészeknek az ötvenes-hatvanas években felgyűjtött anyagait tartalmazó csángó nyelvi atlaszra, amelyet végül Magyarországon adtak ki 1991-ben. Ugyanide tartozik Tánczos Vilmos közel 110 faluban végzett etnológiai terepmunkája⁴ és Takács György munkássága, amelynek gazdag eredményeit, valamint ezek feldolgozását köteteken keresztül tanulmányozhatjuk. Nem utolsósorban itt kell megemlítenem Pozsony Ferenc gyűjtő és kulturális-közvetítő munkáját is; tudományos tanulmányait egy román nyelvű kiadvánnyal is gazdagította,⁵ olyan problémás kérdéseket tárgyalva, mint a csángók eredete, kultúrája, nyelve és etnikai identitása. Ezek a kutatók és a felsorolt művek jól példázzák az erdélyi magyar tudósoknak a 20. század második felében a csángók között folytatott munkáját, és a csángók felé irányuló társadalomtudományi tendenciák gyakorlatba ültetését. Nyilvánvaló, hogy a „nyugati” országokból érkező kutatók az előbbiekkal fel sem vehetik a versenyt. Talán az egyetlen kivétel a finn Yrjö Wichmann volt, aki idestova egy évszázada (1906–1907-ben) feleségével együtt majdnem egy fél évet töltött az északi csángók kö-

¹ Az idézett kifejezés furcsa, de jellegzetes fordulata egy, már Petrás Incze János által 1841–1842-ben gyűjtött csángó balladának (lásd Domokos–Rajeczky 1956. 66. sz. alkotás, 88–90., illetve 125–126.). Ennek a balladának más változatait is ismerjük (lásd Faragó–Jagamas 1956. 103–109. és Kallós 1973. 35–39.). A ballada alapotívuma egy megölt lányhoz kapcsolódik, akit a háborúba vonult kedvese távollétében a fiú szülei – más változatokban a fiú anyja – élve megégetnek. A fiú, amint hazatér a háborúból, értesül szerelme haláláról, és öngyilkos lesz. A fiatalokat az oltár közelében, egymás mellé temetik el. A sírjaikból kinövő virágok összefonódnak. Majdnem mindegyik változatban a tragédia hősnőjét kétféleképpen nevezik meg: románul (*oláhul* a 19. századi szövegben, a későbbi költeményekben *rományul*, *románul*) és magyarul (és nem csángóul!). Úgy gondolom, a kétnyelvű antroponómia keretén belül nagyon megfelelőnek bizonyul ez a hagyományos népköltészeti alkotásból származó eredeti idézet, már azért is, mert a ballada Moldvára jellemző. A központi motívum viszont a *Rómeó és Júlia* aktualizálása.

² Pusztinai kiszállásomat, de kapcsolataim megkönnyítését is Pozsony Ferenc etnológus kolléga segítségének köszönhetem. A fiatal Casapu család, Teréz és Miklós (Tereza és Neculai), és a gyermekek, Lőrinc és Anna (Laurențiu és Ioana) körében nagyon jól éreztem magam. Hasonlóképpen szívélyesen fogadott Nyisztor Tinka asszony, kolléganóm is; mivel rendkívül jó ismerője a közösségnek, kitűnő közvetítőm és informátorom volt ott-tartózkodásom idején. Mindannyiuknak ezúttal mondok köszönetet. 1992-ben, az utolsó előtti népszámláláskor Pusztina 2070 lakossága csaknem teljes egészében római katolikus és magyar anyanyelvű volt (Diószegi 2002. 132.).

³ Faragó–Jagamas 1954. 325.

⁴ Tánczos 2001. 12.

⁵ Pozsony 2002.

zött. Az ekkor felgyűjtött lexikai és grammatikai anyagot a kollégái tették közzé 1936-ban.⁶

Az erdélyiek kutatásai – amelyeknek az eredményeit jelen tanulmányom alapjának tekintem – nem zajlottak le felhőtlen körülmények között, mint ahogy az a fentebbi felsorolásból esetleg tűnhetne. A hetvenes és a nyolcvanas években állandó harcot kellett vívniuk a helyi hatóságok vezetőivel, akik megpróbálták elbátortalanítani őket, és megszüntetni kapcsolataikat a csángó közösségekkel. Ekkor a csángó szó kiejtése gyakorlatilag tilos volt Romániában, legalábbis a Mártonaş könyvének megjelenéséig, akiről nemsokára szó lesz. Mindebben a '30-as évek, tehát a két világháború közötti korszak gyűlöletes gyakorlatának a megismétlődését látjuk.⁷

A csángó közösségekhez hozzáférni továbbra is körülményes, mintha a hatalom magát a kisebbséget akarná az érdeklődők számára így nemlétezővé, kutathatatlaná tenni. (Éppen ezért nem véletlenszerű az sem, hogy pl. a Csángóföld legjobb úti térképét Magyarországon készítették). Ez a minden nyomot elrejteni és a moldvai magyarságot nemlétezővé tenni akaró szándék megújult 1989 után, például a statisztikai felmérések alkalmából.⁸ Az utolsó, 2002. március 18–27. között lezajlott népszámláláskor⁹ Románia összlakosságából 1370 személy vallotta magát csángó nemzetiségűnek, viszont az anyanyelvre vonatkozó kérdésre adott válaszok megoszlának a magyar és román nyelvűek között, emiatt a magyar és román nyelvű csángók beazonosíthatatlanokká váltak.

A fent említett kutatási eredményeket természetesen – témámnak megfelelően – csak válogatásban jelzem, hiszen 150 év tapasztalatairól van szó. Felsorolásom nem tartalmazza a jobbra erdélyiek, magyarországiak, illetve moldvaiak által végzett néprajzi, etnomuzikológiai, nyelvészeti és történeti kutatások nagy részét.

A csángó közösségek más országbeli kutatók érdeklődését is felkeltették, és folyamatosan vonzzák.¹⁰ Legutóbb az európai intézmények foglalkoztak több ízben a csángókérdéssel, ezen belül a csángók kisebbségi létének legalizálásáért, az anyanyelven történő oktatás, a magyar nyelvű egyházi szertartások és a közigazgatásban a magyar nyelv használatának a bevezetéséért folyó akciókkal, és az előbbiekkal járó nehézségek kérdéseivel.¹¹

⁶ Lásd Piro 1936.

⁷ Lásd Diószegi 2002. 58.

⁸ „[Les] nouveaux dirigeants [de la Roumanie, après 1989], s'ils ont accepté le multipartitisme, le nationalisme le plus radical est la référence essentielle de la formation politique dominante qui est la leur [...]. Ce chauvinisme poussé à l'extrême par certaines organisations politiques provoque depuis 1990 une aggravation du problème des minorités.”; p. 1295/II: „Du fait de l'importance croissante des mouvements ultranationalistes en Roumanie, le problème des minorités se pose aujourd'hui en des termes encore plus graves que sous la dictature de Ceauşescu.” [„Az új vezetők [Románia, 1989 után], amennyiben elfogadták a többpártrendszer, a politikai szervezkedés terén a legradikálisabb nacionalizmushoz igazodnak [...]. Bizonyos politikai szervezetek ezen szélsőséges sovinizmusa 1990 óta a kisebbségek gondjainak súlyosbodását váltja ki.” p. 1295/II: „Romániában az ultranacionalista mozgalmak növekvő népszerűsége miatt a kisebbségek problémája sokkal súlyosabban tevődik fel, mint a Ceauşescu diktatúra idején.” – dr. Keszeg Vilmos fordítása] (Lásd Lacoste 1993.)

⁹ Lásd <http://www.recensamant.ro>

¹⁰ Olaszországban lásd az Associazione Amici dei Csango egyesületet (Csángóbarátok Egyesületének honlapját), ezen kívül T. Ferro tanulmányait, amelyek a Moldvába küldött olasz misszionáriusok tevékenységéről, és ennek nyelvi következményeiről szólnak.

¹¹ Lásd Tytti Isohookana-Asunmaa (Finnország) jelentését, aki tagja az Európai Tanács kultúráért, tudományért és oktatásért felelős bizottságának (2001/9078. sz. dokumentum).

A legsikeresebb kutatásokat – mind történeti, mind etnográfiai/nyelvészeti síkon – azok végezték, akik ismerték a magyar és a román nyelvet, illetve járatosak voltak mindkét nemzeti közösség kulturális világában. Szerintem ők a csángókutatás ideális típusai. Főként olyan közösségek vizsgálatakor válik ez nyilvánvalóvá, mint amilyen pl. Pusztina, ahol a nyelvi közösség egy artikulált román–magyar diglossziás helyzetet mutat, amelyet csak bonyolítanak a nyelvi interferenciák és a code-switching [kódváltás – szerk. megj.] jelenségei. A többnyelvűséggel bíró kutató szinte szükségszerű az ilyen helyzet leírásához és elemzéséhez, de ez az elvárás nemcsak a tudományosság részéről adódik, hanem a kutatótt közösségek részéről is: ha a kutató érti a „kevert” nyelvet, a közösség tagjainak nem kell félniük attól, hogy hibáznának, vagy hogy nem értik meg őket a kommunikáció során. Egyszóval ez lenne a közösség megismerésének elsőrendű, természetes feltétele, nem csupán a tereptapasztalatokból adódó következtetések véglegesítéséhez, hanem a korábbi – korántsem egységes szemléletű – szakirodalom részletes és kritikai olvasatához is.¹²

Román részről a csángókra vonatkozó kutatások viszonylag későn kezdődtek el, igazi megindulásuk Dumitru Mărtinaş könyvének a kiadásához kapcsolódik. A Mărtinaş-féle ideológia főként az „aranykorszakban” terjedt el e posztumusz kötet megjelenésével (1985-ben, D. Mărtinaş 1979-ben bekövetkezett halála után), illetve az 1999-ben angol nyelven újraközölt román–angol–amerikai kiadással, valamint egyéb közleményekkel. Ezeknek az írásoknak egyetlen céljuk volt: bebizonyítani a moldvai katolikus csángók kétségbevonhatatlan román hovatartozását. Ion H. Ciubotaru ezt így fogalmazta meg az előbbi kiadványról írott 1999-es recenziójában: „identitatea specifică de inconfundabilă relevantă românească” [sajátos identitás összetéveszthetetlen román relevanciával – szerk. megj.].

A csángók nyelvészeti változatosságára fókuszálva kimondhatjuk: mindenki egyet ért abban, hogy a csángók nyelve a székely/magyar eredetű nyelvjárásokat megőrző közösségek nyelve is (ennek egyik legjobb példája Pusztina), emellett organikusan és mélyen kereszteződik a helybeli, beszélt román nyelvből, és az irodalmi románból származó elemekkel és szerkezetekkel. A többszázados együttélés eredményeként egy sajátos nyelv jött létre, amelyben az archaizmusok és az innovációk egyaránt keverednek, így a jellegzetes magyar nyelvi struktúrák és a románból származó jövevényelemek olyan variációkat eredményeznek, amelyek mehökkentik a magyar anyanyelvűeket, és egyszerűen megigézik a nyelvészeket.¹³

A beszélt és a mindennapi társalgási nyelvben az interferenciák (szavak, szintagmák, mondatok, mondatgyűttek stb.) élénk code-switching [kódváltás – szerk. megj.] és code-mixing [kódkeverés – szerk. megj.] jelenségeket eredményeznek.

Ugyanebből a szempontból említhetjük még a ráolvasások szövegeit (Takács számos példát mutat fel¹⁴) és a siratóénekek improvizált vagy kvázi improvizált szöveg-szerkezetét, ahol nagyszámú nyelvi keveredés fordul elő.¹⁵ Rendkívül érdekesnek találom azokat a kétnyelvű, hagyományos szövegeket, amelyeknek bilingvis attribútuma a beszélő számára öntudatlanná válik. Egyes ilyen rituális versikék a ráolvasások hatásán mozognak. Szövegüket már eleve nagyon kopott (deformált vagy imitatív jellegű) román–magyar, vegyes nyelvi anyag alakítja. Ezekben csak a teljes szövegnek van ér-

¹² A mostani európai többnyelvűsége vonatkozóan lásd Siguán 1992., Dürrmüller 1996., Lőrinczi 1999.

¹³ Az első szisztematikus tájékoztatást lásd Márton 1969.

¹⁴ Takács 2001.

¹⁵ Lásd az erre vonatkozó példákat a Domokos–Rajeczky 1956., Szenik 1996. gyűjtésekben.

telme/jelentése (pontosabban mágikus funkciója), viszont a lexikális vagy szintagmatikus egységeknek egyáltalán nincs (mivel valójában ezek állexikálisak és álszintagmatikusak). Más kulturális kontextusban ez a műfaj elvesztette eredeti funkcióját, deszakralizálódott, és a gyerekköltészet részévé vált.¹⁶ Meglepő ugyanakkor – legalábbis a románról magyarra történő fordításokban – bizonyos, nyelviileg eléggé bonyolult összetételek sikeres és helyes megoldása (az ellenkezője, úgy tűnik, nincs dokumentálva). Ilyen kitűnő fordítói készségről tanúskodik például az a csángó asszony, akire Takács hivatkozik.¹⁷ A kétnyelvű személynevekkel a későbbiekben fogunk foglalkozni.¹⁸

A nyelvi keveredés alapja elsősorban, és amint köztudomású, a történelmi és földrajzi tényezők következménye: a már a 13. századtól telepített falvak, a csángó közösségek nagy szétszórtsága a Keleti-Kárpátok és a Szeret völgye között, és a Szereten túl. Ebben a régióban a csángó és román falvak egymás szomszédságában, de leopárdbörhöz hasonlítható szórtságban helyezkednek el. A csángó nyelvészeti és etnográfiai atlaszokról a nem csángó településeket rendszerint kifejejtik (és fordítva), így a két népcsoportnak a keveredése kartográfiai szempontból kevésbé lesz szembetűnő.

Ha például Pusztina esetét vesszük, a két közeli falu, (Perzsol/Pârjol és Kempeny/Câmpeni) többnyire román ortodoxok lakta települések, viszont Pusztinán a 2070 lakosból 2055 a csángó-magyar nyelvet beszélő/ismerő katolikus vallású egyén.¹⁹ Jelen pillanatban ennek a Tázló menti három falunak a lakosai rendszeresen találkoznak a hetivásáron, amely a közös határon zajlik le, és gyalog megközelíthető mindhárom helységből.

A csángók nyelvi asszimilációjának főbb fázisait elég könnyen rekonstruálhatjuk a 17. századtól. Ez a jelenség, ha csak nagy vonalakban is, de kutatható. A rafináltabb elemzést akadályozza az a tény, hogy a premodern korszak dokumentumaiban gyakran nehéz különválasztani az egyének nyelvi, etnikai vagy vallási hovatartozását. A 19. századig nem készítettek precíz nyilvántartásokat.

A 16. század mind politikai, mind társadalmi és vallási szempontból nagyon zavaros korszak volt. Ebben a periódusban Moldva népessége megapadt, és ezen belül csökkent a katolikusok száma is. A 17. század közepén, 1646-ban, Marco Bandini hírneves apostoli látogatásakor a nagy központokban, mint Szucsáva, Karácsonkő, a magyar nyelvű katolikusok igen kevesen voltak, és egy későbbi adat – néhány évtized múlva, 1672-ben – azt bizonyítja, hogy Jászvásárban és Kotnárban a katolikusok szívesen vettek részt a román nyelvű egyházi szertartásokon.²⁰ Ezek valójában az első egyértelmű bizonyítékok arra, hogy a román nyelv átvétele már folyamatban volt, és a városokat illetően lényegében kiteljesedett. A rurális zónákban természetesen ez a folyamat sokkal lassabban és késleltetebben ment végbe. A katolikusok egy részének az ortodoxia fele történő közeledése – függetlenül az ezt kiváltó okoktól, tehát függetlenül attól, hogy ez

¹⁶ Az eltorzított – kitalált vagy vegyes nyelvű gyermekkiszámolókat – jól bemutatja Comişel 1982-es gyűjteménye (267. sz., stb.). Íme egy részlet: „Egy, kettő, három, négy, / Baba Erja [= Erzszi < Erzsébet], unde mergi?”

¹⁷ Takács 2001.

¹⁸ A színnevek szemantikai-lexikai mezője is román nyelvi átfedéseket mutat, nem annyira az alapszínekben, inkább a színárnyalatokban. A következő másodlagos színneveket jegyeztem le: *csernyála* (= rom. *cerneală*) kék; *kietrosz* (= rom. *chietros* < *pietros*) egyfajta indigókék, amelyet főként a gyapjúfestésben használnak; *kána* (= rom. *cană*) kék, amely egy zománcozott kancsó színére utal; *portokála* (= rom. *portocală*) sárga (= *sárga*), narancssárga.

¹⁹ Ezek az 1992-es számadatok, lásd Diószegi 2002. 132.

²⁰ Ferro 1998. 299., 309.

erőltetett vagy spontán természetű volt-e – mindenképp a magyar nyelvű katolikusok elrománosodását, nyelvi asszimilációját eredményezte.

1840 körül Petrás Incze János leírja, hogy a moldvai katolikusok kb. háromnegyede magyar anyanyelvű (jól, vagy kevésbé jól beszélik a magyart); 1859-ben, az első népszámláláskor, amely az anyanyelvre is rákérdezett, a Bákó és Románvásár környéki moldvai katolikusoknak kb. 86–94%-a a magyart nevezi meg anyanyelveként.²¹ Egy 1880-ban keletkezett érdekes dokumentumban,²² amelyre Pozsony Ferenc talált rá,²³ és amely szót érdemel itt is, egy bizonyos Joanu Polescu erdélyi származású román értelmiségi felhaborodottan jelentette ki, hogy Moldvában, nevezetesen Bákó és Románvásár környékén a parasztok, illetve egyes parasztok csak magyar nyelven tudtak megszólalni („vorbescu numai unguresce” [csak magyarul beszélnek – szerk. megj.]), ezért „cându intri in satele loru, e mai reu decâtu in mijloculu Ungariei; trebue se mergi cu talmaci” [amikor beérkezel a falvaikba, még rosszabb helyzetet találsz, mint Magyarországon; tolmáccsal kell menned – szerk. megj.]. Orvoslásként Polescu az akkori kultuszminisztert („culteloru și instructuneii publice”), Nicolae Crețulescut (= Crețulescu) arra buzdította, hogy lépjen közbe szigorúan a gyerekek kötelező román nyelvű tanítását illetően. „Fà cá poporulu ruralu, càruia i-au datu pamêntu la 2 maiu, se fia unulu si acel'ași și in limba și in anima, càci in elu stà vièți'a tierei; romanișeza pre acești Ciangài, scapa-i de uritulu nume ce nu voru nici ei se-lu pórte, și vei avé eterna recunoscintia.” [Érd el azt, hogy ez a falusi népesség, melynek május 2-án földet osztottak, legyen egy nyelvében és szívében, mivel ebben a megoldásban rejlik az ország sorsa; éppen ezért románosítsd el ezeket a csángókat; szabadítsd meg őket attól a csúnya elnevezéstől, amit önmaguk sem akarnak viselni és így örök hálnkban fogsz részesülni – szerk. megj.]

Ez egyértelműen a nacionalista nyelvészeti ideológia jelenlétéről tanúskodik, amely a 19. század második felétől kezdve valamilyen módon megnyilvánult az egész európai kontinensen, és amelyet csak a tények leegyszerűsítésével és eltorzításával lehet úgy bemutatni, mint a forradalmi nyelvi jakobinizmus egyenes és elkerülhetetlen folytatását. Száz évre a francia forradalom után – amelynek nyelvi politikája elméletben a nemzeti/állami nyelv demokratizálódására és egységesítésére, az összes társadalmi réteg közti elterjesztésére törekedett²⁴ – a hivatalos nemzeti egynyelvűség sok helyt nyelvkiirtó jelleget eredményez. De mindenképp különböző fokú – a kisebbségek és a dialektofónia ellen irányuló – erőszaknak tekinthetjük ezt a fajta beavatkozást az európai nemzetállamok politikájában, amelyet itt csak futólag említhetünk meg.

Innen kiindulva láthatjuk, hogy a kulturális, nyelvi interferenciák eredményezte nyelvi elrománosodás korábbi, természetszerű folyamata a csángóknál is elveszíti a maga spontán, premodern ritmusát, és sokkal erőteljesebb, gyorsabb, valamint hatásosabb formában nyilvánul meg, amint erre nagyon gyakran utalnak a bibliográfiában említett szerzők is.²⁵ Mindez közvetlen következménye az elemi iskola hegemon egynyelvűségének, a vallásos szertartások és a hitoktatás során a kényszerű román nyelvhasználatnak, illetve, mint máshol is Európában, a besorozásnak, az urbanizációnak, valamint az utóbbi évtizedekben a tömegkommunikációs eszközök fejlődésének.

²¹ Diószegi 2002. 52.

²² *Amicul familieii* 1880. IV. 3. 27.

²³ Pozsony 2002. 132–133.

²⁴ Lásd Balibar 1985.

²⁵ Lásd főként Diószegi 2002.

1924-ben²⁶ a csángók nyelvi helyzetéről mint egy, a Polescuéhoz képest sokkal kevésbé homogén helyzetről beszélnek. A csángó közösségek magyar nyelvhasználatát lépcsőzetesen mutatják be, a teljes mértékű magyar nyelvűségtől a csak részleges vagy null nyelvhasználatig: „Sunt sate [de ceangăi] în care copiii nu știu românește nici un cuvânt, când vin la școală învățătorii sunt nevoiți să se servească cu interpreți dintre școlarii mai înaintați, ca să le explice ceva. [...] Bărbații vorbesc și românește stricat; femeile lor la fel. Unele femei nu știu românește, de aceea nici copiii nu știu limba Țării. Toți vorbesc stricat și nu pot pronunța pe ș.”²⁷ [Vannak (csángó) falvak, amelyekben a gyerekek nem tudnak egy szót sem románul, amikor az iskolába jönnek, a tanítók kénytelenek a nagyobb iskolások közül tolmácsokat alkalmazni, hogy valamit megmagyarázzanak. (...) A férfiak is romlott románt beszélnek; az asszonyaik szintén. Egyes asszonyok nem tudnak románul, ezért a gyermekek sem tudják az ország nyelvét. Mind romlott nyelvet beszélnek és nem tudják kiejteni az s hangot – szerk. megj.]

„Ungurește se vorbește cu deosebire în satele Butea (Miclăușeni), Oțeleni (Băra), Săbăoani, Hălăucești, Barticești și Zăpodia (Botești), Iugani (Mircești), Tămășeni, Adjudeni, Răchiteni, Pildești, Gherăești. [...] În alte sate se vorbește mai puțin ungurește, iar în satele ca Sagna, Bălușești, Călugăreni (Dămieniști) nu se vorbește de loc ungurește, ci românește, aproape curat.”²⁸ [Ettől eltérően magyarul beszélnek Miklósfalva, Acélfalva, Szabófalva, Halasfalva, Barticsest, Zapodia, Jugán, Mersze-falva, Tamásfalva, Dzsidadfalva, Domafalva, Kelgyest, Gyerejest falvakban. (...) Más falvakban gyengébben beszélnek magyarul, és az olyan falvakban, mint Szágna, Balusest, Kalugarén, nem beszélnek egyáltalán magyarul, hanem románul, szinte tisztán. – szerk. megj.]

Az ismert társadalmi, illetve az intézményes körülményeken kívül, amelyek a domináns, hivatalos nyelv elterjedéséhez és megszilárdulásához járulnak hozzá, a nemzeti és a nyelvi öntudat kiformálása, illetve újrávaltozása a 20. században tovább folytatódott, és még mindig folyamatban van a laikus és egyházi beavatkozásoknak köszönhetően is. Ezeknek következtében a magyar-székely nyelvjárások kihaltak számos moldvai faluban. A fenti, Ciocan által készített „Butea... Gherăești” listán található falvakban ma már kevesen vagy egyáltalán nem beszélnek a magyart. Fontos kivételt jelentenek az olyan falvak, mint Szabófalva, ahol a lakosságnak kb. egyharmada beszél még a magyar nyelv itteni dialektusát (hogy milyen szinten, az továbbra is kérdés), és Kelgyest, amelyben a lakosságnak kb. 4/5-éről mondható el ugyanez.²⁹ Más falvakban a tájszólás nagyon visszaszorult, és egyes helyeken a teljes eltűnés veszélye fenyegeti. Jelzem, hogy ennek az elrománosodási folyamatvázlatnak, illetve értékelésének nincs semmilyen kapcsolata a moldvai csángók (erdélyi magyar, erdélyi román vagy vegyes/kombinált) eredetének problémájával. Egyes etnológusok³⁰ adatközlői névsorát figyelve³¹ és a magyar nyelvű kutatók véleménye alapján is nyilvánvaló, hogy nagyon

²⁶ A 900-as évek elejére vonatkozó adatok szerint lásd Ciocan 1924. 18–21.

²⁷ Ciocan 1924. 19.

²⁸ Uo. 21.

²⁹ Lásd Tánzos térképe 2001. 17., felhasználva Diószeginél is 2002. 139.

³⁰ Lásd pl. Szenik 1996., Takács 2001., Tánzos 2001.

³¹ Az etnológusok tulajdonképpen magyar/magyaros neveket említenek, ami férfiaknál, vagy férjetlen nők esetében „családnév+név” szekvenciája, esetleg egyedi vagy örökölt ragadványnévvél: *Páncél Péter*, *Bogdan Bernadeta*, *Oláh János*, azaz „*Zseni*”, *Popovics István*, azaz „*Pistuka*”, *János*, „*Gyorgyika*” *Veronika* stb. A férjes asszonyok neve a következőképpen kombinálódik: a férj családnéve + a férj személyneve a feleségi státust jelölő *-né-*vel (+ esetleg az asszony születéskori családnéve) + a nő egyedi neve, ezenkívül esetleg a saját vagy férje ragadványneve: *Tanásze Istánné Ilona*, *Lukács Béláné András Irma*, *Vrencsán „Boris”*

sok magyar nyelvű csángónak tagadhatatlanul román eredetű családnéve van, amely később nyilvánvalóan elmagyarosodott: pl.: Ardelán (= Ardelean), Berszán (= Bărsan, Bârsan), Bezsán (= Bejan), C(z)erán (= Țăran), Cigenás (= Țigănaș), Cicigoj (= Pițigoi?), Csobán (= Cioban), Csobotár (= Ciubotar), Györgyicze (= Gheorghită), Korbuly (= Corbu), Lupuj (= Lupu), Petrás (= Pătraș), Popa, Rotár, Tanásze (= Tănase), Ungurán, Vrencsán (= Vrâncean, Vrâncean) stb.

Köztudomású, hogy a Csángóföld bizonyos részében, nem mindenütt, az 1950 után bevezetett magyar nyelvű oktatás nagyon rövid ideig tartott. Éppen emiatt nagyon kevesen – főként a „harmadik korosztály”-beliek – tudnak még írni és olvasni magyarul.³² Ezeket még kiegészítik azok a – viszonylag kevés számban lévő – gyermekek, akik újabban a szülők unszolására részt vesznek a magyar nyelven folyó oktatásban, viszont ezek képességei még felmérhetetlenek, és nem is biztos, hogy egy, a jövőben megszilárduló tudásról van szó. Összegezve, még ott is, ahol az orális-auditív nyelvi képességek még nagyon jók, az írás-olvasás majdnem teljesen hiányzó gyakorlat. Jelenleg a magyar nyelvű felnőttek – akkor is, ha érdekeltek és vágynak arra, hogy magyar nyelven olvassanak (pl. ingyenes kiadványokat) – képtelenek a magyar szövegek olvasására. Elsősorban idő hiányában nem tudnak irányított olvasási jártasságokra szert tenni, másrészt a gyors olvasás technikája is hiányzik. Mindezek az összetevők gátolják az olvasási akaratot, és frusztrációt okoznak.

A modern Európában az írástudatlanság olyan jelenség, amelyet az általános, ingyenes, kötelező, elemi iskolai közoktatás elvei szerint kell felmérni: az oktatást az állam – a törvényben meghatározott állami/nemzeti nyelven – biztosítja. Ezeknek az elveknek az alkalmazása elsősorban a II. világháború után vált jelentőssé. Egy nemzetként el nem ismert és államilag támogatásban nem részesülő nyelv általában nem része a nyilvános skolarizációnak. Az a közösség, amely szóbelileg őrzi saját nyelvi hagyományát, analfabétának minősül a saját anyanyelvéhez viszonyítva, még akkor is, ha általában véve nem analfabéta. (Most mellőzzük a visszatérő analfabetizmust, amelyről az utóbbi időben annyit beszélnek.) Az anyanyelvi (a hivatalostól eltérő nyelvi) analfabetizmusból erednek azoknak a nyelvi eljárásoknak a megbénulásai, vagy az olyan nyelvi képességek kialakulási nehézségei, amelyek közvetlenül az íráskészséghez kapcsolódnak. Egy ilyen akadályoztatott nyelvi procedúra pl. a nevek írott rögzítése, akár toponomasztikai, akár antroponomasztikai értelemben, a helyi nyelvjárás szabályai szerint. Mindehhez még hozzájárul az is, hogy a modern államokban a név regisztrációját és ennek hivatalos használatát törvényekkel szabályozzák, ezek a normák előírhatják egyben azt is, hogy milyen nyelv használható ebből a célból.

Egy spontán és konfliktusmentes nyelvi kontaktus-szituációban az onomasztikai átvétel/átadás is meglehetősen spontán jelenség. A név az azt viselő személlyel együtt mozog, lefordíthatatlansága és merev monoreferenciális lénye miatt;³³ egy ilyen név az

Györgyné Bereczki Natália, Imre Istvánné Vrencsán Mária „Magda”. Ezek a leggyakoribb onomasztikai formulák mind Takács 2001-es, mind Táncoz 2001-es gyűjtéseinek adatközlőinél, viszont vannak másfajta kombinációk is. Pl. a nők nevében a családnév és a személynév közé beillesztődik egy férfinév, amely feltételezhetően vagy a férj vagy az apa neve: Román Péter Anna. A legjellegzetesebb természetesen a teljes uxorinímia, amiben benne van a férj nevéből a -né képzővel képzett név. Ez a magyar névadásra jellemző eljárás a csángóknál is fellelhető. Albertnél (1997-ben egy önéletrajzról van szó) más csángó közösségekben előforduló hagyományos személynéveket találunk (12, 13, 16, 29, 30, 38, 44, 46, 51, 52, 55, 65, 119. oldalon). Az uxorinímia általános problémáiról európai szinten több alkalommal is vitáztak. (Lásd Valetas 2001.)

³² Adatok erre Takács 2001. révén.

³³ Lásd Jonasson 1994. 13.

egyik nyelvből a másikba történő átvételek – természetes körülmények között – többnyire változatlan marad – az említett feszessége miatt is –, legfennebb fonetikai alkalmazkodást szenved. A szabályozott névátvétel teljesen más jelenség: az eredeti formában történő átvételt a normák elbátortalanítják, lecsökkentik, meggátolják, illetve megtiltják, és az idegen névre a nemzeti nyelv onomasztikai rendszerébe való beolvadását írhatják elő.³⁴ Láthatjuk tehát, hogy a név lefordíthatatlansági elve egy tendenciálisan idegengyűlölő kulturális kontextusban egyáltalán nem valósulhat meg.³⁵

Azt mondhatjuk tehát, hogy a nevekre vonatkozó esetleges hivatalos normatíva perspektívájában egy kisebbségi, alárendelt helyzetben levő nyelvben az analfabetizmus megakadályoz bizonyos alapvető, jogi hatással is rendelkező nyelvi aktusokat, mint például a fizikai személyek írásbeli elnevezését. A névhez kapcsolódó személy szempontjából nézve mindez azt is jelenti, hogy saját nevét nem tudja leírni anyanyelven névtani szabályai szerint, vagy hogy ellenkezőleg, csak a hivatalos állami, illetve egyházi szabályok szerint tudja és szabad neki leírnia. A kétnyelvű egyén, aki csak az állam nyelvén írástudó, csak egyféle módon jelentheti ki nyilvánosan és írásban az azonosságát.

A név nyelvészeti státusáról sokat vitáztak a logikaszakértők, a nyelvészek és az antropológusok. Csak egy pár szemantikai sajátosságot említsünk, ami a személynevek tiszta állapotával függ össze, vagyis amikor a névnek a referense egy fizikai személy. Ahogyan Bajo Pérez jelzi,³⁶ éppen a referenciális kapcsolatból születik a személynév jelentése, vagyis abból a tényből, hogy egy adott közösségben, bizonyos belső közösségi normák és szokások szerint egy adott pillanatban egy bizonyos nevet egy emberhez társítanak. Attól a pillanattól fogva a virtuális név egy egyedi referenssel és egy sor funkcióval rendelkezik, ami meghatározza a név jelentését. A nevek – mivel egy bizo-

³⁴ Az ENSZ CERD (= Comité pour l'élimination de la discrimination raciale [a faji diszkrimináció felszámolását szolgáló bizottság]) ülésén, amely a Genfi Nemzetek Palotájában 1997. március 13-án zajlott le, a névadási törvényeket is szem előtt tartották. A beszámolóból azt a részletet szeretném idézni, ahol bizonyos államokban kötelező személynév-homogenizációról, illetve ennek eltörléséről van szó: „Un certain nombre de modifications ont aussi été apportées à la législation islandaise concernant les noms de personnes. Au printemps de 1996, une nouvelle loi sur les noms de personnes a été adoptée par l'Althing [= Parlamento dell'Islanda] (loi no 45/1996). En effet, la loi sur les noms de personnes avait précédemment été jugée critiquable, en particulier parce qu'elle faisait obligation à tout étranger naturalisé d'adopter un nom islandais qui serait utilisé conjointement avec son nom d'origine. Ainsi, l'enfant d'un étranger naturalisé avait l'obligation, lorsqu'il atteignait l'âge de 15 ans, d'utiliser le nom de personne islandais. Avec la nouvelle législation, cette obligation a été supprimée; les personnes naturalisées et leurs enfants peuvent conserver leur nom de famille.”

[„Az izlandi törvényhozás bizonyos módosításokat léptetett érvénybe a személyneveket illetően is. Az Althing /Parlamento dell'Islanda/ (1996/45. sz. törvény) 1996 tavaszán új törvényt fogadott el a személynevekkel kapcsolatban. Valójában a korábbi névtörvény minősült kifogásolhatónak, különösen azért, mert a honosodott idegeneket arra kényszerítette, hogy izlandi nevet vegyenek fel, amelyet eredeti nevükkel párhuzamosan használtak. Így egy honosodott idegen gyermeke arra kényszerült, hogy 15. életévének betöltéséig izlandi személynevet viseljen. Az új törvény kiiktatta ezt a kötelezettséget; a honosodott idegenek és gyermekeik megőrizhetik családnévüket.” – dr. Keszeg Vilmos fordítása]

³⁵ A lefordíthatatlanság elvének ellenére (*Ahmed* = *Ahmed* akármilyen nyelven), európai viszonylatban a neveknek a nacionalista ideológiától mentes lefordítása, vagyis egy másik nyelvhez való mesterséges alkalmazkodása évszázadok óta előforduló jelenség. 17. századbéli erdélyi magyar nyelvű okmányokban, a román nevek spontán, ideológiamentes magyarosítása gyakori, amint ezt a filológusok jól tudják. Például Gheorghe Căța (Căța) Kucea George-vá, Ioan Oltean Voltján Jánossá, Mihai Morar(u) Morar Mihályvá válik stb. Amikoriban például a humanista latin írásokban is latinosították a személy- vagy helységneveket. A példák erre számosak. Természetesen más a spontán, más az ideologizált nyelvi homologizálás.

³⁶ Bajo Pérez 2002. 17.

nyos onomasztikai-denominatív rendszerhez tartoznak – megjelölik (vagy megjelölhetik) az egyén etnikai, nyelvi, szocio-kulturális hovatarozását. Az állam mononacionális vízióját hordozó egyes politikai helyzetekben hivatalosan nem tolerálják azt, hogy az egyén a nevének keresztül jelezze egy más etnikai vagy nyelvi csoportba való tartozását. Ezen a ponton ismét visszakanyarodhatunk a moldvai csángók speciális helyzetéhez.

Ahogy ez a 20. században Románia más, magyarok lakta területein történt – természetesen nem mindenhol ugyanolyan mértékben –, a hivatalosan bejegyzett személy-, illetve családnév elrománosítását figyelhetjük meg a moldvai csángóknál is. A családnév elrománosítása különféle módon történt:³⁷ egyrészt a román helyesírási normák szerinti átírással, tehát esetleges minimális fonetikai illeszkedéssel (*Nagy* > *Noghi*, *Tamás* > *Tamaş*); másrészt a nevek fonetikai-morfológiai elrománosításával (*Szabó* > *Sabău*, *László* > *Laslău*, *Küs*, *Kis* regionális változata > *Cîşu*); továbbá fordítások révén, ha a név motivált (*Veres* > *Roşu*, ennek következtében, ha visszafordítják magyarra, a *Vörös* nevet kaphatjuk); valamint egy teljesen eltérő román névvel való helyettesítés útján (egy bizonyos *Roşu* nevű család eredetileg nem *Veres*, hanem esetleg *Fekete*). Korábban szó esett a román eredetű és elmagyarosított családnévekről: ezeket ugyanebben a folyamatban visszarmánosíthatják. Diószegi nem beszél a keresztnevek elrománosításáról, holott ezeket is meg kell említeni.

Ha a közalkalmazottnak, illetve a papnak végre kell/végre lehet hajtania a név elrománosítását, vagy ha ezt végre akarja hajtani, ez természetesen azt jelenti, hogy létezik egy előző formája ugyanennek a névnek, egy nem román változata. Általában a kutatók jelzik, hogy Pusztinában kettős antroponómiai rendszer fordul elő, ugyanis ebben a faluban létezik egy belső, magyar név, és egy külső, hivatalos, román – illetve elrománosított – név. Ilyen kettős rendszer más magyar nyelvű csángó közösségekben is előfordul. Itt most azonnal utalnék is, és felhívnám a figyelmet a dolgozatom címében található idézetre (amelyben a kettős névadás spontánnak tekinthető). Mindenesetre, ezt és más névhasználati módokat figyelve, egy ennél bonyolultabb onomasztikai helyzetet találunk.

Pusztinában a lakosokat – gyerekeket és felnőtteket egyaránt – a hagyományos modell szerint strukturált névadási formula azonosítja be, illetve teszi ismertté. Ezekben a formulákban meglehetősen ritkán jelenik meg a hivatalos, elrománosított név vagy ennek eredeti magyar megfelelője (a magyar megfelelő alatt érthetjük az elrománosított név újramagyarosítását is, pl.: magy. *Ros* < rom. *Roşu* < magy. *Veres*; magy. *Beca* < rom. *Beţa* < magy. *Bece*; magy. *Kesu* < rom. *Căşu* / *Cîşu* < magy. *Küs*). A pusztinai belső, hagyományos rendszerben kombinált névösszetételeket Barthas tárgyalta:³⁸ 1958–1959 között összegyűjtötte a szóbeli névtani adatokat, gyakorlatilag úgy, hogy házról házra járva kérdezte ki a lakosokat, majd utólag másokon keresztül ellenőrizte le az anyagot, főleg a ragadvány- meg a gúnyneveket. Az ő munkájából azonban nem lehet eljutni ahhoz az absztrakt struktúrához, amelyben az új, és szinte mindig többtagú név beilleszkedik, és amelyet, úgy tűnik, kizárólagosan a homonímia elkerülése, tehát az eredetiség (egyediség) garanciája szabályoz. Amint tudjuk, az antroponímia egyik fő funkciója a személynév kapcsolati tulajdonságainak hangsúlyozása – erről annak idején Lévi-Strauss is értekezett a *Vad gondolkodásban*. Ezek a kapcsolatok tükrözik vagy megjelölik a referens (tehát az egyén) pontos helyét a helyi közösségi hálózatban (Pusztinában az ismeretlen gyerektől azt kérdik: „kié vagy?” vagy románul „a cui

³⁷ Lásd ehhez Barthas 1982. 22., Diószegi 2002. 56.

³⁸ Barthas 1982.

ești?” – románul.) Emiatt válik szükségessé a homonímia elkerülése. A Pusztinában orálisán használt nevek hossza változékony, szerkezete laza. Virtuális elemei: 1. az egyéni keresztnév, főleg ennek kicsinyítőképzős vagy becéző változata, 2. az apa személynéve, 3. a nagypapa személynéve, 4. az anya személynéve, 5. az egyéni vagy örökölt ragadványnév (vagy gúnynév), 6. az eredeti családnév, vagy ennek elrománosított majd visszamagyarosított formája. A konkrét onomasztikai formációk egytől öttagúig terjedő felsorolásokat is tartalmazhatnak. Kivételes helyzetűek az öttagú nevek, amelyeket hosszúságuk és bonyolultságuk miatt – legalábbis Barthas szerint³⁹ – egyes esetekben a visszamagyarosított romános családnévvel helyettesítenek (pl. magy. *Jeris* < rom. *Eriș* [jeriș] < magy. *Erős*).

A helyi onomasztikának ezeket a jellegzetességeit terepmunkám során nem mélyíthettem el jobban, mert a közösség általam történő megismerése az időhiány miatt inkább turisztikai felületességgel, mint terepmunkára jellemző alapossággal folyt.

Jó lett volna leellenőrizni az állami hivatalokban és a parókia anyakönyveiben található hivatalos bejegyzéseket, de nem volt rá lehetőség (többek között Pusztina nem is önálló község, hanem Perzsol, egy nagy többségben románok lakta település része). A személyi igazolványban és más iratokban megjelenő nevek hivatalos regisztrációja a külső és formális onomasztikai kategóriához tartozik. A magyar(os) férjes asszonynevekről lásd a 9. számú jegyzetet.

Az antropológiai anyag, amelyet most bemutatok, a fentiekől eltérő korpuszt képvisel, de ugyancsak formálisnak és hivatalosnak mondható: ez a községi temetőben található, és még olvasható sírjelek (keresztek) feliratainak teljes lejegyzéséből származik. Az epigráfiai anyag, kevés kivétellel, amit jelezni fogok, a mikroepigráfia tipológiája szerint készült (tehát az anagrafikus jellegű adatokat tartalmazza, neveket és dátumokat), és teljesen eltér attól a makroepigráfiai anyagtól, amelyet a máramarosi Szaplonca falu „felső” temetőjében írtam le, és hosszasan foglalkoztam vele.⁴⁰

A pusztinai (katolikus) temető egy külső domboldal lejtőjén helyezkedik el (megtapaszthalhattam, mit jelent szoroson egymás mellé rakott sírdombok közt járkálni egy kiadós eső után, tervezik is emiatt a temető bővítését). Ez a temető eredeti helye, de ide a '60-as években költöztették vissza, mivel a korábbi helynek (Islaz) vizes volt a talaja, az Islazból eredő víz a mendemonda szerint beszennyezte Câmpeni, a szomszéd falu kútjait. Akkor csupán a beazonosítható sírokat költöztették át. Az újrendezett temetői epigráfiát minden bizonnyal befolyásolta a korabeli szociolingvisztikai kontextus. A gyermekek sírkeresztjén a felirat általában szív alakú fémlapokon található.

A sírfeliratok, amint már jeleztem, csak a lényeges biográfiai adatokat tartalmazzák. Kevés esetben hosszabb, de akkor is sablonos sírfeliratokat is találunk, amelyeket az alábbiakban mutatok be, hosszúságuk és komplexitásuk szerint növekvő sorrendben. A hosszú, perszonalizált sírfeliratok nagyon ritkák. A feliratok nyelve a standard román, amely néhol eltér a hivatalos helyesírási normáktól. Egyetlen magyar nyelvű sírfeliratot találtam a '90-es évekből.

„[név, évszámok] Dumnezeu s-o / să-l ierte”

„Familia [utána: név, évszámok]. Să se odihnească în pace”

„Aici se odihnește [név, évszámok]”

„Aici odihnește în Domnul [név, évszámok]”

„Aici odihnește [név, évszámok] . Veșnica amintire”

³⁹ Barthas 1982. 29.

⁴⁰ Lőrinczi 2002.

„Aici odihnește robul lui D-zeu [*név, évszámok*]. Regrete eterne”

„Aici se odihnește robul/roaba lui Dumnezeu [*név, évszámok*]. Fie-i Țărîna ușoară”

„La umbra acestei cruci se odihnește [*név, évszámok*]”

„La umbra acestei cruci se hodicnește corpul [*név genitivusi alakja, évszámok*]”

„Sub această cruce odihnește trupul [*név, évszámok*]”

„La umbra acestei cruci, simbol al credinței noastre, așteaptă învierea [*név, évszámok*]”

„[*név, évszámok*] Când să te bucuri ai plecat și numai dor și jale în urmă ai lăsat”

„[*név, évszámok*] Te-ai stins din viață fără vreme, lăsînd în urma ta doar jale și tristețe”

„[*név, évszámok*] Trecătorule! Dute [sic!] și spune-le oamenilor că m-am născut am trăit am suferit și am murit apărându-mi virtutea. Nu te vom uita în veci, scumpă Magdalena”

(*egy kislány sírkeresztjén*) „În acest loc de vecie se odihnește trupul neînsufletit al celei ce a fost [*név, évszámok*]. Odihnește-te în pace suflet blînd și nevinovat”

„[*név, évszámok*] Ați plecat și în urmă jale și lacrimi a-ți [sic!] lăsat. Vă purtăm în suflet și niciodată nu vă vom uita. Odihnească-se în pace”

„Am săpat pe acest / simbol al noastrei / credinț [sic!] dorința / ultimului tău cuvânt: / <Nu mă uita>. Pecetluind / prin acesta (*vagy*: aceasta) dragostea / ce neau [sic!] unit credința / ceți [sic!] păstrez și / făgăduința-mi dată, <că nu te voi uita>. / Fă-o Sf. Fecioară Marie / ca izbânda noastră în ceruri să fie / Sufletul tău (*vagy*: sufletul ei) / ș'al meu să se îmbrăți- / șeze. Odihnește-te / în pace [*név*]. (*vagy*: Sufletul tău și al meu să se îmbrățișeze în cer ca să se odihnească în pace.)”

Néhány sírfelirat szöveghű közlése:

1. (*cementkeresztén, felnőtt ember arcképevel*)

AICI SE

ODIHNES

TE LASLĂ

U. IOJA

NĂSCUT

20.3.1945

D[ECEDAT]. 29.01.19[.]1

2.

Timaru șt. Gheorghe

n.6.V.1935 + [*üresen*]

Timaru Varvara

n.10.VIII.1934 +9.III.1995

3.

Aici odihnesc robii lui D-zeu

Borto Dum[i]tru [*fényképpel*]

N.1925 D.1990

Borto Maria

N.1928 D. [*üresen hagyva, de fotóval*]

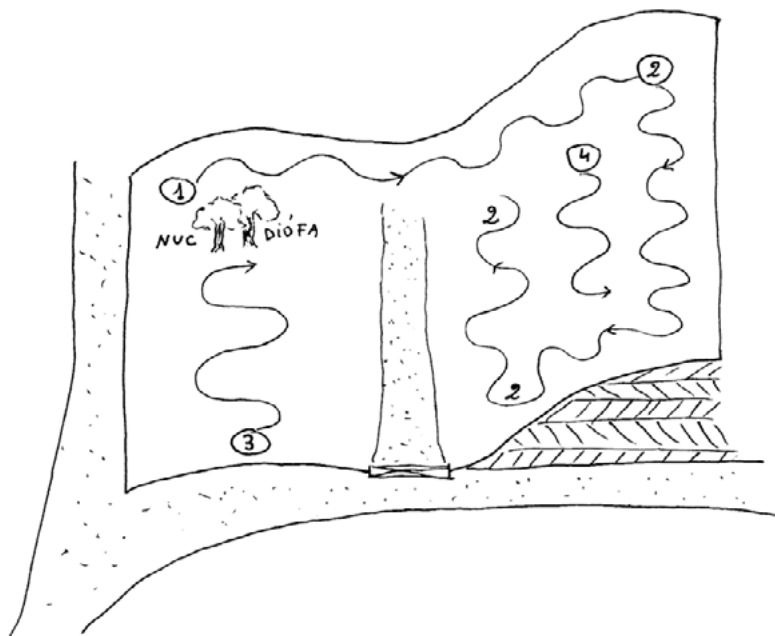
Az egyetlen magyar nyelvű sírfelirat a következő: (de a név el van románosítva):
 „Itt pihenik BUTNARU Anița. Született 193[?] június 18-án meghalt 1992 november 16-án. Emléke legyen áldott”

A pusztinai temető onomasztikai anyaga

A mellékelt vázlat szerint írtam le, illetve reprodukáltam a pusztinai temető onomasztikáját. A térkép útvonalának négy szegmense a négy allistának felel meg. Emiatt a teljes listában nem ábécé sorrendben rögzítettem a neveket, tiszteletben tartva, amennyire lehetett, a temető topográfiáját. Amikor a nevek alapján meg a közös sírokból arra lehetett következtetni, hogy ott rokonok találhatóak (férj, feleség, gyermek), a neveket a listában egy ferde vonal választja el egymástól. Mindenképpen a hasonló családneví egyének egymás mellett található sírjai arra a következtetésekre engedtek jutni, hogy rokonsági viszonyban állhattak egymással. Az esetek nagy részében a családneveket nyomtatott nagybetűkkel írták/vésték fel a sírjelekre, emiatt a diakritikus jelek gyakran hiányzanak. A diakritikus jelekkel való kiegészítés rendszerint tőlem származik.

Kérek zárójelekbe tettem, és dőlt betűvel írtam a nevek magyar változatait, illetve az olyan információkat, amelyeket Nyisztor Tinka pusztinai lakostól és kolléganőmtől kaptam. A család- és a ragadványnevek következetesen nagybetűkkel vannak írva.

A pusztinai temető térképe

1.

- BEȚA A. Paraschiva (*BECA < BECE*)
 BORTO M. Mihai (*BARTA*)
 SAROS Cristian (*SZÁRAZ*)
 MATEIAS P. Andrei (*MÁTYÁS*)
 BEȚA Ghe. Andrei
 STAN Șt. Petre (*SZTÁN*)
 SPATARU Ștefan
 SPATARU Anița (*Anna, Nica*)
 SCRIPCARU P. Neculai (*MUZSIKÁS*)
 PANȚĂRU I. Iojă (*PÁNCÉR, Józsi*)
 STAN A. Anton
 TAMAȘ Fr. Ștefan
 CREȚU I. Neculai (*KRÉC*)
 SAROȘ P. Gheorghe
 MĂȚIEȘ Iojă Elena (*Iлона*)
 NISTOR N. Ecaterina / NISTOR A. Neculai (*NYISZTOR*)
 LASLĂU A. Ion
 SPATARU Elena
 SPATARU Ștef.
 BALINT Anton
 PUSTIANU Elena
 BEȚA Matei
 POTOSCHI Elena (*lengyel származásúak*)
 COSALBERT Andrei (*Frumósából származnak*)
 ROȘȘU Mihai (néhány *ROȘU eredetileg FEKETE, mások ROS, mások VERES nevéek*)
 ERIȘ Ferentz (*ERŐS*)
 ERI Tinka
 PUSTIANU Șt. Elena
 CASAPU Mihai (*KASZÁP*)
 NOGHI Cristian (*NAGY*)
 PUSTIANU Gheorghe
 SCRIPCARU Șt. Ștefan
 ERIȘ F. Catrina
 BILIBOC Ferentz
 BILIBOC Elena
 BILIBOC Matei
 BEȚA Margareta
 BEȚA Dumitru
 BEȚA Lili
 LASLĂU Ștefan
 SCRIPCARU Ghi.
 SCRIPCARU Paraschiva
 BEȚA Anița
 ROȘU P. Catrina / ROȘU I. Petrea
 ERIȘ Eugen
 ERIȘ Genoveva (*Éva*)
 DALAHEI Șt. Maria
 ROȘU Ij. Maria / ROȘU Iojă
 MĂȚIEȘ Ioan
 POTOSCHI P. Iojă
 TAMAȘ Ion Anton
 TAMAȘ Anița
 BEȚA Anton
 BEȚA P. Paraschiva
 BEȚA Șt. Anița / BEȚA Gh. Ștefan
 NISTOR Elena / NISTOR Doni
 SPATARU Neculai
 SCRIPCARU Elena
 SCRIPCARU Petrea
 BORTOȘ Ana (*BARTAS*)
 BEȚA Ij. Andrei
 TIMARU Șt. Petrea
 BEȚA Gh. Catrina / BEȚA P. Gheorghe
 BEȚA Ghe. Andrei
 FOCIORUȘ M. Mihaela [1984–1987] (*FACSARÓS*)
 TAMAȘ P. Andrei [1952–1954]
 TAMAȘ P. Agustin [1943–1945] (*Agusztin*)
 TAMAȘ P. Iojă [1939–1941]
 CÎȘU P. Anton / Maria A. CÎȘU (*KIS de valójában KŰS*)
 SCRIPCARU Șt. Ferentz
 BORTO P. Mihai
 BORTO Ion
 BORTO Maria
 PUSTIANU I. [?]
 PUSTIANU I. Ștefan?
 PUSTIANU I. Maria
 BORTO M. Catrina / BORTO Gh. Mihai / BORTO M. Magdalena (*Katalin, Magdó/cska*)
 PANȚĂRU Șt. Iojă / PANȚĂRU I. Elena
 Caterina P. BEȚEA [sz. 1939, meghalt 41 évesen, mellette a lányai] Elena, Maria, Margareta, Catinca, Anica (*Margit, Anika / Anikó*)
 FOCIOROȘ I. Iojă / FOCIOROȘ I. Margareta
 FOCIOROȘ N. Ana [1958–1988]
 FOCIOROȘ I. Mihai [1952–1952]
 FOCIOROȘ I. Catrina [1895–1957]
 FOCIOROȘ I. Anton [1920–1942] (*Anti/ka*)
 FOCIOROȘ I. Ion [1890–1939] (*János/ka, Jancsi/ka*)

FOCIOROȘ Catrina [1963–1963]
 BALINT Gheorghe
 PUSTIANU A. Paraschiva (*Erzsébet, Erzsike*)
 PUSTIANU A. Neculai (*Miklós*)
 PUSTIANU A. Magdalena
 BORTO Neculai Gabriela
 MĂTIEȘ Petre
 MĂTIEȘ Margareta

2.

Iojă Ghe. PUSTIANU [1888–1957] / PUSTIANU Iojă Catrina [n. 1899]
 Iojă Doni NISTOR / Maria Iojă NISTOR (*Dani*)
 LASLĂU Neculai [1949–1990]
 LASLĂU Petrea
 LASLĂU Elisabeta
 Anița BETA
 PANȚÎRU Șt. Ion [n. 1924] / PANȚÎRU I. Maria [1924–1987] / PANȚÎRU I. Magda [1946–1946] / PANȚÎRU I. Margareta [1947–1948]
 SCRIP[C]ARU Maria
 SCRIPCARU I. Gheorghe
 SCRIPCARU Magdalena
 SCRIPCARU Pavel Gabriel (*Pál*)
 MĂTIEȘ Petre Gheorghe
 MĂTIEȘ Ghe. Petre
 SABĂU Ioan (*SZABÓ*)
 SABĂU Paraschiva
 SABĂU A. Gheorghe
 SABĂU Anton / Verona Anton SABĂU [1895–1995] (*Véró/cska*)
 Catrina Ion ȘIPOȘ [1883–1970]
 BUTNARU Anița [193?–1992]
 LASLĂU Ij. Ștefan (*LÁSZLÓ*)
 Iojă Ion BEȚEA [m. 1932]
 BETA Anton
 BETA Catrina
 ROȘU Done
 ROȘU Tinca
 LASLĂU Ștefan [n. 1953]
 LASLĂU Magdalena [1956–2001]
 BORTOȘ I. Iojă
 CANEA Gheorghe (*KÁNYA*)
 CANEA Elena
 CANEA Gh. Maria
 Iojă Șfa. STAN
 I. M. NISTOR [m. 1938]

FOCIORAȘ Elena
 LASLĂU Ferent
 LASLĂU Ana
 ERIȘ Neculai
 ERIȘ Margareta
 PIȘTEA Ion (*PISTA?*)
 PIȘTEA Anița
 PIȘTEA Petrea

Ș. Mari[?] NISTOR [m. 1940]
 PANȚĂRU A. Anton [1878–1916]
 PUSTIANU A. Catrina
 PUSTIANU A. Gheorghe
 Elena EREȘ
 Ion Ghe. EREȘ
 SCRIPCARU I. Elena / SCRIPCARU Șt. Ion
 Ion EREȘ
 SPATARU Ghe. Anton
 SCRIPCARU Iojă Ion
 CĂȘU Anița
 CĂȘU Gheorghe
 Catrina PUSTIANU
 BETA Gh. Ștefan
 BETA Ghe. Gheorghe
 ROȘU Petre
 ROȘU Șt. Ion
 ROȘU P. Ștefan
 ROȘU I. Paraschiva
 ROȘU I. Gheorghe [1868–1945]
 BILIBOC A. Maria
 BORTOȘ Iojă
 MĂTIEȘ P. Anița
 POTOSCHI Anton
 POTOSCHI Maria (*Marika*)
 Maria Anton POTOSKI
 LASLĂU I. Iojă
 STAN P. Iosif Gheorghel
 Filip ȘANDOR [m. 1935] / Paraschiva Filip
 ȘANDOR [m. 1945] (*Fülöp*)
 ȘANDOR Elena
 ȘANDOR Șt. Margareta
 BILIBOC Ion
 ABĂTRĂNULUI Ion Maria / ABĂTRĂNULUI Ion
 ERIȘ I. Elena
 LASLĂU I. Anton
 LASLĂU Marghita
 LASLĂU Șt. Petre (*LÁSZLÓ István Péter*)

- SCRIPCARU Ion
 SCRIPCARU Șt. Petre
 SIMON Ion
 BEȚA P. Paraschiva
 BORTO Șt. Gheorghe
 BEȚA P. Petre
 POTOSCHI Catrina
 TAMAȘ Ij. Ștefan [1911–1969], [*fiai*] Tamaș, Andrei [1966–1966], Anna, Șt. Magda, Georgeta / [*felesége*] TAMAȘ Șt. Maria [1921–1985]
 SECIU Catrina (*SZŐCS/KE*)
 SECIU Mihai
 SECIU Ion
 SCRIPCARU Ștefan
 LASLĂU Ij. Ana
 COARDĂ Iojă [1873–1916] / COARDĂ Iojă Elena [1889–1942] / COARDĂ Iojă Ștefan [1910–1927] (*KARDA*)
 NISTOR Petre / NISTOR Elena
 ROȘU Ștefan
 ȘIPOȘ P. Gheorghe (*SIPOS*)
 SCRIPCARU Șt. Verona
 BEȚA Catrina
 BEȚA Iojă Petre
 COARDĂ Tina
 MĂTIEȘ Felicia [1979–1995]
 SECIU Anton / SECIU A. Maria
 SECIU Ghe. Petre
 MĂTIEȘ Maria
 MĂTIEȘ Ion
 NISTOR Mihai
 NISTOR Margareta
 TIMARU Șt. Ștefan / TIMARU Șt. Maria Maria A. BEȚA
 SECIU Ghe. Ion / SECIU I. Catrina
 PUSTIANU Mihai
 FERARU Ștefan / FERARU Șt. Anița
 FERARU Neculai
 FERARU Elena
 FERARU Ferent / FERARU Fer. Lenuța
 PUSTIANU Mihai
 PUSTIANU Petre
 PUSTIANU Anița
 OLARU S. Ștefan (*OLÁROK*)
 PIȘTEA Irina
 SCRIPCARU Gh. Silvestru (*Szilveszter*)
 CĂȘU A. Elena [1990–1991]
- BEȚA Filip
 BEȚA Catrina
 CIOBOTARU Gh. (*Elek*)
 SCRIPCARU Ioje
 IACOB Mariea (*JAKAB*)
 DORODICI Ghi. Catrina
 DORODICI Ij. Ghiorghii
 DORODICI Ghe. Anița
 LASLĂU Tanislav
 LASLĂU Margareta
 FOCIORUȘ N. Anton
 ERIȘ Veroana
 ERIȘ Gheorghe
 CATANĂ Matei
 BILIBOC Ștefan
 LASLĂU Elena
 LASLĂU Ghe. Iojă
 SPATARU Gh. Anița
 ILIEȘ Maria
 BEȚA Ion
 BEȚA Anița
 NISTOR Ștefan
 NISTOR Matei
 SECIU Gh. Anica
 SAROS Gh. Maria
 ERIȘ Iosiv Corneli
 SECIU Gh. Magdalena
 SECIU Dumitru [1948–1982] Catrina [1947–]
 PANȚÎRU Cristian [1989–1995]
 ROȘU N. Irina
 SECIU P. Anton / SECIU Ant. Elena
 SIBIȘTEANU Șt. Ioje (*SEBESTYÉN Pistike Józsi*)
 ROȘU Dumitru / ROȘU Maria
 CIUBOTARU Eduard-Ionuț [1996–1996]
 BORTOȘ Șt. Iojă
 BORTOȘ Maria
 LASLĂU P. Georgel
 TAMAȘ Șt. Dumitru (*Demeter*)
 PUSTIANU Elisabeta
 BEȚA Iojă / BEȚA I. Anița
 ERIȘ I. Iojă
 MIHAI Ghe. Elena
 NISTOR Icb. Ana
 PUIU Constantin (*román*)
 ERIȘ Elena

3.

- TIMARU Șt. Anița / TIMARU Ștefan
 PUSTIANU P. Gabriel
 PANȚĂRU A. Anton / PANȚĂRU A. Catrina
 Ștefan A. PANȚĂRU / Catrina Ș. PANȚĂRU
 LASLĂU Iojă / LASLĂU Elena
 Catrina Ghe. ERIȘ
 SECIU Ghe. Ștefan
 SECIU Gh. Ion
 ILIEȘ Ștefan Elena
 ERIȘ Ștefan / ERIȘ Șt. Maria
 SPATARU [?] Petre
 Petre Pe. ROȘU / Catrina Pe. ROȘU
 BEȚA Șt. Maria
 Catrina ROȘU
 LASLĂU I. Iojă Petrică
 LASLĂU Șt. Neculai
 Petre Ip. MĂTIEȘ
 BALINT Catrina
 BALIND I. Catrina
 BALINT Petrea
 Anița Ghe. BURLACU
 BORTOȘ Șt. Vărvăra (*Borbár*)
 BILIBOC N. Ciprian
 NISTOR Ij. Ghe.
 SIBIȘTEANU Șt. Ghe.
 BORTOȘ Maria / BORTOȘ I. Petre
 Iojă Ște. SAROȘ
 BILIBOC Margareta
 ERIȘ A. Ion / ERIȘ Ii. Maria / ERIȘ I. Mihai
 TAMÁS I. Ștefan
 PUSTIANU A. Anița
 ERIȘ Ghe. Elena / ERIȘ A. Gheorghe
 PUSTIANU Șt. Petre
 CATANĂ Anuța
 SCRIPCARU P. Ștefan / SCRIPCARU Catrina
 TAMAȘ I. Maria
 PUSTIANU A. Măgdalina [1961–1961]
 ROȘU I. Anton / ROȘU A. Paraschiva
 ROȘU Dumitru
 BEȚA An. Ștefan
 TIMARU I. Petre
 ERIȘ Anton / ERIȘ Catrina
 CANEA F. Catrina
 SCRIPCARU I. Paraschiva
 ROȘU [?] Gheorghe / ROȘU Ghe. Catrina
 Ștefan Iojă LASLĂU / LASLĂU [?] Elena
 FOCIORUȘ Petrea (a fába vésett <O>-kon látszik, hogy azok valójában az <A> javított, ráírt változatai) / FOCIORUȘ Elena
 PUSTIANU Gheorghe [1880–1962] / PUSTIANU Gh. Ion [1907–1997]
 ERIȘ Iojă Ștefan
 LUPAȘCU I. Paraschiva
 PANȚĂRU A. Elena
 MĂTIEȘ I. Maria / MĂTIEȘ I. Ion
 IGNAT I. Iojă (*NÁCI mint az IGNÁCI <IGNÁC beceneve>*)
 SCRIPCARU Petre
 BILIBOC Gheorghe / BILIBOC Gh. Magdalena
 NISTOR Ii. Ilieana
 FOCIOROȘ Ștefan / FOCIORUȘ Maria
 BALINT Maria
 PUSTIANU At. Ile[a]na / Anton Gh. PUSTIANU
 Gh. BEȚA / BEȚA Ghe. Catrina
 BEȚA Ghe. Neculai
 CASAP Ion
 Iojă Șt. BORTOȘ
 BORTO I. Iojă / BORTO Tereza
 BEȚA IanoȘ
 ABĂTRĂNULUI Catrina / ABĂTRĂNULUI Anton
 CIACA P. Anița
 PUSTIANU I. Ion
 ROȘU Șt. Ion
 LASLĂU Șt. Ștefan
 LASLĂU Maria / LASLĂU Gh. Gheorghe
 Elena Ghe. LASLĂU / Gheorghe J. LASLĂU
 CÎȘU I. Catrina / CÂȘU Iojă Ioan [?]
 CÎȘU D. George-Adrian
 BORTOȘ ȘT. Magdalena [*recte*: Magdalena]
 Anton I. LASLĂU
 LASLĂU Șt. Mihaela
 Gheorghe SPATARU
 SCRIPCARU Șt. Maria
 Iojă CÎȘU
 LASLĂU Ștefan
 DORODICI Iojă
 FOCIOROȘ A. Petre
 ROȘU Iojă / ROȘU Ij. Maria
 BEȚA Gh. Paraschiva / BEȚA A. Gheorghe / NISTOR Ghe. Elena

- LASLĂU P. Mariea
 IGNAT Anița
 IGNAT N. Elena
 SCRIPCARU Verona
 PANȚIRU Ghe. Elena
 BEȚA Ghe. Elena / BEȚA Gh. Ștefan /
 BEȚA Gh.
 MĂTIEȘ Maria
 MĂTIEȘ Șt. Catrina
 MĂTIEȘ I. Ștefan
 BEȚA Ioj. Petre
 TAMAȘ N. Nicolae
 BORTOȘ Ghe. Anița
 BEȚA P. Dumitru [1943–1989] Maria
 [1949–]
 CÎȘU M. Catrina
 PANȚIRU I. Eduard [1994–1995] [*közös
 sírban, a nagyszülők és az apa mellett*]
 / PANȚIRU Verona [1938–1987]
 PANȚIRU Petrea / PANȚIRU Catrina
 SPATARU Ghe. Ion
 STAN Anița
 LASLĂU Floricica / LASLĂU I. Petrița
 LASLĂU Șt. Elena
 CĂȘU Paraschiva
 MĂTIEȘ Magdalena
 POTOSCHI Anton
 ROȘU Ij. Anița / ROȘU Iojă
 BEȚA A. Anton
 CODREANU V. Petrea
 POTOSCHI Elena
 CĂTANĂ P. Fănică [1962–1980]
 STAN Ana
 PITICARU Ghe. (*PITYIKÁR*)
 STAN Iojă Gheorghe / STAN Ghe. Anița
 ROȘU A. Anița / ROȘU P. Anton
 SAROS Ij. Ștefan
 BALINT Margareta
 LULIȘ A. Elena
 TIMARU Petre
 SPATARU Ghe. Catrina / SPATARU P.
 Gheorghe
- BETA A. Anton
 CASAPU Ștefan
 SIBIȘTEANU Șt. Elena
 LASLĂU I. Anton [1907–1941] / LASLĂU
 Anton Maria [1916–1931]
 Catrina A. SPATARU
 LAȚĂU Maria (*LACKÓ*)
 SIBIȘTEANU [?] Maria
 BORTOȘ Paraschiva
 STAN P. Petre
 CANEA Șt. Gheorghe
 CĂȘU P. Anița
 BORTOȘ I. Ion / BORTOȘ Maria
 CASAPU I. Ion
 LASLĂU Anița / LASLĂU Gh. Petre
 CIOBOTARU Gheorghe / CIOBOTARU
 Ghe. Magdalena
 LASLĂU Ion / LASLĂU Anița
 SPATARU I. Maria / SPATARU P. Iojă
 SECIU P. Ion
 SECIU Matei
 ȘANDOR A. Elena
 LUPAȘCU A. Petre (*LUPÁS*)
 BEȚA Iojă Gheorghe / BEȚA Gh. Maria
 STAN Ion Paraschiva
 BEȚA Șt. Anița
 NISTOR A. Paraschiva
 LASLĂU Ștefan
 SECIU Ioan Catinca
 CĂPUȘĂ Andrei [1976–1986] (*román*)
 BEȚA Șt. Petre
 BEȚA I. Matei
 ERIȘ Ghe. Ștefan
 BORTO P. Ion
 COARDĂ Magdalena
 TAMAȘ Ghe. Ioan
 ROȘU Gh. Ștefan / ROȘU Șt. Anița
 LASLĂU Margareta
 SPATARU Iojă
 LAȚĂU Ghe. Iojă
 BORTO I. Petre

4.

- TAMAȘ I. Ferent / TAMAȘ F. Anița
 LULEȘ Paraschiva
 SECIU A. Anița
 SECIU Gh. Gheorghe
- SECIU Ghe. Francisc [1949–2003]
 SCRIPCARU Ștefan
 LASLĂU Ioana

Ezúttal a gyakoriságukat is jelezve, ábécérendben sorolom fel a családneveket:

BALINT, BALIND 7	LASLĂU, LASLÎU 46
BEȚA 51	LAȚĂU 2
BEȚEA 2	LULEȘ, LULIȘ 2
BILIBOC 10	LUPAȘCU 2
BORTO 14	MATEIAȘ 1
BORTOȘ 13	MĂTIEȘ 17
BURLACU 1	MIHAI 1
BUTNARU 1	NISTOR 21
CANEA 5	NOGHI 1
CĂȘAP, CĂȘAPU 4	OLARU 1
CĂPUȘĂ 1	PANȚĂRU, PANȚÎRU 19
CĂȘU, CĂȘU, CÎȘU 12	PIȘTEA 4
CĂTANĂ 3	PITICARU 1
CIACA 1	POTOSCHI, POTOSKI 8
CIOBOTARU, CIUBOTARU 4	PUIU 1
COARDĂ 5	PUȘTIANU 18
CODREANU 1	ROȘU 33
COSALBERT 1	SABĂU 4
CREȚU 1	SAROS 5
DALAHEI 1	SCRIPCARU 25
DORODICI 4	SECIU 21
EREȘ 3	SIBIȘTEANU 4
ERIȘ 25	SIMON 1
FERARU 6	SPATARU 18
FOCIORAȘ 1	STAN 10
FOCIOROȘ 10	ȘANDOR 5
FOCIORUȘ 5	ȘIPOȘ 2
IACOB 1	TAMAȘ 15
IGNAT 3	TIMARU 7

A leggyakoribb, tíznél többször előforduló családnevek, csökkenő sorrendben:

BEȚA (és variánsai) 53 (magy. <i>BECE, BECA</i>)	SPATARU 18 (magy. <i>BORDÁS</i>)
LASLĂU (és variánsai) 46 (magy. <i>LÁSZLÓ</i>)	PUȘTIANU 18 (magy. <i>PUSZTINAI</i>)
ROȘU 33 (magy. <i>VERES, FETEKE = FEKETE</i>)	MĂTIEȘ (és variánsai) 18 (magy. <i>MÁTYÁS</i>)
ERIȘ (és variánsai) 28 (magy. <i>ERŐS</i>)	FOCIOROȘ (és variánsai) 16 (magy. <i>FACȘARÓS</i>)
SCRIPCARU 25 (magy. <i>MUZI-KÁS</i>)	TAMAȘ 15 (magy. <i>TAMÁS</i>)
NISTOR 21 (magy. <i>NYISZTOR</i>)	BORTO 14 (magy. <i>BARTA</i>)
PANȚÎRU (és variánsai) 19 (magy. <i>PÁNCÉR</i>)	BORTOȘ 13 (magy. <i>BARTAS</i>)
	CÎȘU (e varianti) 12 (magy. <i>KÛS = KIS</i>)
	STAN 10 (magy. <i>SZTÁN</i>)
	BILIBOC 10 (magy. <i>BILIBÓK</i>)

Hogy minimális összehasonlítási alapunk legyen, a perzsoli, kempényi és frumószaik temetőiben végzett gyors felmérés eredményeivel összevetném a pusztinaiakat, elsősorban a családneveket. Ebben a másik három temetőben a sírfeliratok leggyakrabban csak a családnevet és a keresztnévet tartalmazzák, fordított sorrendben igen ritkán. A Pusztinától kb. 2 km-re található, többnyire román ortodoxok lakta Perzsol község temetőjében aleatorikusan gyűjtött családnevek sora következik, ábécérendben:

BARNA	HORONCEANU,	HORONCIANU
BEȚA (<i>kevesen vannak, és többnyire Pusztinából származnak – adta tudtomra egy, a temetőben dolgozó idős asszony</i>)	(<i>sokan</i>)	
BOTEZATU	LUPAȘCU (<i>sokan</i>)	
BUCUR (<i>sokan</i>)	MATEI (<i>sokan</i>)	
CAZACU	MOCANU (<i>sokan</i>)	
FUNARU (<i>kevesen</i>)	PANȚÎRU (<i>v. BEȚA</i>)	
	PRĂJESCU	
	PUȘCAȘU	
	SOLOMONEA (<i>kevesen</i>)	
	SPATARU	

A Pusztinától fél kilométerre levő, szinte kizárólag román ortodoxok lakta Câmpeni (magy. Kempény, Kömpény) temetőjében aleatorikusan gyűjtött családnevek sora alfabetikus sorrendben:

AGACHE	GAVRILIU
ARDELEANU	HANU (<i>sokan</i>)
BARBU Gheorghe zis Barna	HEISU
BARNA (<i>kevesen</i>)	HEREȘ (<i>sokan</i>)
BÎRSAN, BÂRSAN	HORONCIANU
BOCANCEA, BOCANCIA (<i>sokan</i>)	MIHALACHI
BOGATU	MIHĂILĂ
CAPTALAN	MOCANU
CĂPRARU	NEDELCU
CERNAT	PRESCURĂ
CHIȚU (<i>sokan</i>)	PRICOPI
CIUBOTARU	PRUTEANU
CRISTEA	SANDU (<i>sokan</i>)
DOGARIU, DOGARU	STANCIU
DUDĂU	ȘTEFĂNUCĂ
FERENȚ (1)	

Frumósza, a Perzsoltól kb. 12 kilométerre, és Pusztinától 14 km-re fekvő falu az 1992-es népszámlálás szerint 3550 személyt számlál, közülük 2116 római katolikus, akik nagyrészt magyar nyelvűek.¹ Ezeket a neveket jegyeztem le:

¹ Diószegi 2002. 132.

AGHIRCULESEI (pl.: A. Petre Elena; az alapnév Ghirculeasa, amely bizonyosan asszonynév, vagy általánosan, női név, és az ismert román modell szerint férfinéből származik, ebben az esetben a magyar Gyurkából.)	CIASAR (pl.: C. Gheorghe)
AMAGDEI	COARDA
APIȘTEI (pl.: A. Gheorghe)	COSALBERT
BALAȘ (pl.: B. Iștan)	COSFERENȚ
BARNA	DAVID (pl.: D. Ioja Ianoș)
BETA (sokan)	DIAC, DIEAC (pl.: Diac Ferent)
BIRO	FILIP
BÎRNAT, BÂRNAT, BĂRNAT	IOJĂ, IOJI (pl.: I. Iștan, I. Ianoș Andraș, I. Roza, I. Catrina, Viryara And. I.)
	LASLĂU (pl.: L. Ianoș)
	MURARIU
	VORNICU

Következtetésként néhány általános összegzést adnék az általam összegyűjtött onomasztikai anyagról:

1. A négy temető onomasztikai formái eltérőek. A legérdekesebb különbséget a pusztinai és a frumószai között találom. Pusztinában majdnem következetesen, a férfiak nevének jelölésekor a családnévet az apa személyneve követi, lerövidítve, majd az illető egyén saját keresztnéve. A férjes asszony sírjelen szinte mindig a férj vezetékneve van jelen, utána a férj keresztnévének kezdőbetűje vagy rövidítése, és végül a nő neve. Az uxorinímia (a férjes asszony megnevezése) tehát a magyar modellnek felel meg. Frumószában viszont a sírjelek jelenlegi onomasztikája – egyébként akár csak Perzsolban és Kempényben is – csupán a család- és keresztnév egyszerű együtteséből áll.

2. Frumószában gyakoriak a román genitivussal képzett családnevek, amelyek alapja egy személynév, vagy egy egyszerű főnév (pl. *Amagdei*, *Apiștei*). Összetett családnevek is előfordulnak, mint *Cosalbert*, *Cosferenț*, amelynek alapja megint egy személynév.

3. A magyar névformák románosítása nem egységes és nem következetes. Ha a családnev – a fentebb bemutatott módon – elrománosodott, a keresztnév gyakran csupán ortografikusan románosodik el (*Ferenț*, *Ioja/Ioje* < *Józsi*), vagy pedig nem adja át a helyét a román megfelelőjének (marad *Ferenț* és nem *Francisc*, *Ioja* és nem *Iosif*, *Istán* és nem *Ștefan*).

Ugyanakkor úgy tűnik, hogy Frumószán a keresztnév ortografikus románosítása, amely lehetővé teszi a magyar név megőrzését formális és nyilvános körülmények között is, sokkal gyakoribb, mint Pusztinában. Viszont itt a magyar antroponomasztika jellegzetes asszonyneve sokkal jobban megőrződött.

Olasz eredetiből fordította Bokor Zsuzsa

Irodalom

ALBERT Ernő (szerk.)

1997 *Hegyek között és hadak útján. Egy gyimesi csángó család élete*. Elmondotta Albert Mátyás és felesége, Tamás Katalin. Sepsiszentgyörgy, 1997.

BAJO PÉREZ, Elena

2002 *La caracterización morfosintáctica del nombre propio*. A Coruña

- BALIBAR, Renée
1985 *L'institution du français. Essai sur le colinguisme des Carolingiens à la République*.
Parigi
- BARTHAS József (pszeud.)
1982 Pusztina személynevei. *Repertorium nominum hungarorum*, XLV. Budapest
- CIUBOTARU, Ion H.
2001 ??? *Curierul Românesc*, XII. 1. sz. (167.) 2001. január 33.
2002 *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*. 2. Iași,
- COMIȘEL, Emilia
1982 *Folclorul copiilor. Studiu și antologie*. București
- DIÓSZEGI László (szerk.)
2002 *Hungarian Csángós in Moldavia. Essays on the Past and Present of the Hungarian Csángós in Moldavia*. Teleki László Foundation–Pro Minoritate Foundation, Budapest
- DOMOKOS Pál Péter – RAJECZKY Benjamin
1956 *Csángó népzene*. I. Budapest
- DÜRMÜLLER, Urs
1996 *Plurilinguismo che cambia. La Svizzera da quadrilingue a multilingue*. Zurigo
- FARAGÓ József – JAGAMAS János (szerk.)
1954 *Moldvai csángó népdalok és népballadák*. Szegő Júlia közreműködésével. Bukarest
- FERRO, Teresa
1998 Ungherese e romeno nella Moldavia dei secoli XVII–XVIII sulla base dei documenti della „Propaganda Fide”. In: S. Graciotti (szerk.): *Italia e Romania. Due popoli e due storie a confronto (secc. XIV–XVIII)*. Firenze, 291–318.
é. n. *Alcuni aspetti dell'attività missionaria cattolica in Moldavia tra la seconda metà del Settecento e i primi anni dell'Ottocento*. (kézirat, kiadás előtt)
- HATOS Pál
é. n. *Szemponok a csángó kutatás kulturális kontextusainak értelmezéséhez*.
Forrás: www.csango.hu/download/folyo-hatos.doc
- ISOHOOKANA-ASUNMAA, Tytti
é. n. *La culture de la minorité csango en Roumanie*. Európa Tanács, 9078/2001. május 4.
Forrás: <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc01/FDOC9078.htm>
- JONASSON, Kerstin
1994 *Le nom propre. Constructions et interprétations*. Louvain-la-Neuve
- KALLÓS Zoltán (szerk.)
1973 „Új guzsalyam mellett”. *Éneklettem én, özvegyasszon Miklós Gyurkáné Szályka Rózsa, hetvenhat esztendőskoromban, Klézsén Moldvában*. Bukarest
- KÓS Károly – SZENTIMREI Judit – NAGY Jenő
1981 *Moldvai csángó népművészet*. Bukarest
- LACOSTE, Yves (szerk.)
1993 *Dictionnaire di géopolitique*. II. Paris, 1293, 1295.
- LŐRINCZI Marinella
1999 Problemi del plurilinguismo in prospettiva europea. In: *Plurilinguismo. Contatti di lingue e culture*. 6. sz. (1999) Università di Udine, 65–86.
2002 *Il giorno del giudizio. Croci pictae ed epitaffi ritmici in un cimitero rurale romeno*.
Alessandria
- MÁRTON Gyula
1969 A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai. *Nyelvtudományi Értekezések*, 66. sz. 115.

- MĂRTINAȘ, Dumitru
 1985 *Originea ceangăilor din Moldova*. București
 1999 *The Origins of the Changos*. V. M. Ungureanu, I. Coja, L. Treptow szerkesztésében.
 The Center for Romanian Studies, Iași–Oxford–Portland
- NEUMANN, Victor
 1997 *Identități multiple în Europa regiunilor. Interculturalitatea Banatului*. Timișoara
- PIRO Krisztina
 é. n. *A moldvai csángó nyelvjárásról és az északi csángó archaikus imák szókészletéről*.
 Forrás: www.csango.hu/piro.html.
- POZSONY Ferenc
 2002 *Ceangăii din Moldova*. Asociația Etnografică Kriza János, Cluj
- RUSSO, Tommaso
 2002 Sistemi antroponimici e identità personale: appunti sulla semantica dei nomi propri di persona. *Rivista Italiana di Onomastica (RION)*. VIII. 1. sz. 29–57.
- SERES András – SZABÓ Csaba
 1990 *Csángómagyar daloskönyv. Moldova 1972–1988*. Budapest
- SIGUÁN, Miguel – MACKEY, William F.
 1992 *Educación e bilingüismo*. Nuoro (spanyol eredeti: 1986.)
- SZENIK Ilona
 1996 *Erdélyi és moldvai magyar siratók, siratóparódiák és halottas énekek*. Kolozsvár–
 Bukarest
- TAKÁCS György
 2001 „Aranykertbe’ aranyfa.” *Gyimesi, hárompataki, úz-völgyi csángó imák és ráolvasók*. Szent István Társulat, Budapest
- TÁNCZOS Vilmos
 2001 „Nyiss kaput, angyal!” *Moldvai csángó népi imádságok. Archetipikus szimbolizáció és élettér*. Budapest
- VALETAS, Marie-France
 2001 Le nom des femmes mariées dans l'Union européenne. *Populations & Sociétés. Bulletin mensuel d'information de l'Institut National d'Etudes Démographiques*. 367. sz. (2001. ápr.)
- VIRT István
 2001 „Elszakasztottad a testemtől én lelkemet.” *A moldvai és a Baranya megyei csángók halottas szokásai és hiedelmei*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár
- WICHMANN, Yrjö
 1936 *Wörterbuch des Ungarischen Moldauer Nord-Csángó- und Hétfaluer Csángódialektes [...]*. Csúry, B. – Kannisto, A. szerkesztésében. Helsinki
 1991 *A moldvai csángó nyelvjárás atlasza*. 2. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest

Forrás

Amicul familieii, 1880. IV. 3. sz.